

організувати вивчення складних теоретико-літературних понять, урізноманітнити підходи до аналізу й інтерпретації художнього твору, враховуючи його стильову природу, збагатити естетичний досвід старшокласників.

Список використаних джерел

1. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник / За ред. Н.Й. Волошиної – К. : Ленвіт, 2002 – 344 с.
2. Нежива Л. Великостильова літературна компетентність: індикатори сформованості / Л. Нежива // Modern problems of education and science. Budapest. 2014. January 28-30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scaspee.com/6/post/2014/02/the-competence-formation-in-the-sphere-of-literary-directions-nezhyva-ll.html>
3. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник / Г.Л. Токмань. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 312 с.

The article reflects the results of the ascertaining experiment regarding the status of competence development of senior pupils in the field of literary directions. During the questioning of students and execution of literary tasks by them, it was determined the level of mastering by students of various styles of works of the Ukrainian literature. The research results are illustrated by works of senior pupils.

Key words: *competence in the sphere of literary styles, literary direction, levels of knowledge and skills development, diagnostic of academic achievements, ascertaining experiment.*

УДК 378.147.091.31-051:81'243(410)

Никитюк С.І.

ПРОВІДНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ СИСТЕМИ ЗАОЧНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті визначено й охарактеризовано провідні чинники виникнення та розвитку системи заочної підготовки вчителів іноземних мов Великої Британії. Автор означив її переваги та перспективи.

Ключові слова: *заочна освіта, Велика Британія, іноземні мови, чинники, сучасні зміни, виникнення.*

Аналіз літературних та Інтернет-джерел свідчить про посилення інтересу до проблем виникнення і розвитку заочної освіти (ЗО) у Великій Британії. Питання освітньої політики вчителів іноземних мов (ІМ) у цій країні досліджували Г.О. Андреева, І.П. Задорожна, Ю.В. Кіщенко, О.Ю.Кузнецова, В.М. Кушнір В.В. Лапчинська, О. Локшина, А.В. Парінов, Л.П. Пуховська, С.І. Синенко Є.С. Спіцин, С. Старовойт, Н.В. Федорова, Г.М. Фролова, Н.П. Яцишин.

Д. Антонова, І.В. Василевська, А.П. Гризуліна, П.А. Жильцов, В. Зубко, К.В. Корсак, П. Круглов, О. Малінко, В.І. Овсянніков, П.Н. Османова, О.Б. Разумова, Л.Н. Тарасюк, Л.О. Торяник, К.М. Цейкович; А. Вільяроель, Дж. С. Даніель, К. Д'юк, Е. Кей, Т. Кей, О. Петерс, Г. Рамбл, А. Тейт розглядали тенденції розвитку заочної освіти, у тому числі британської.

Питання розвитку ЗО іноземних мов не є новим. З огляду на успішний розвиток цієї форми навчання у Великій Британії, намагатимемося визначити чинники її виникнення у країні, що є метою статті.

Велика Британія, як і більшість зарубіжних країн, пристосовується до швидких змін у суспільстві та намагається модернізувати ЗО, щоб готувати гідних громадян для сучасного

конкурентного суспільства. Середньорічні темпи зростання кількості студентів-заочників у Великій Британії 10,8%, а студентів очних відділень – лише більше 3%. Частка тих, хто навчався, в відсотках від зайнятого населення у віці 20-64 років у Великій Британії становить 65 [4].

Завдяки створенню нових типів нетрадиційних навчальних закладів з переважно заочною формою навчання (відкритих університетів); зростанню можливостей, прагнення покращити якість життя, індивідуальне вдосконалення і розвиток; віддаленості місця проживання від навчальних закладів розвиток комунікаційних технологій, засобів зв'язку, а й, відповідно, нових вимог до спеціаліста, що змушує людей з вищою освітою або перекваліфіковуватися або отримувати інший фах, повністю відмінний від попереднього, студентський контингент подорослішав, у нього з'явилася потреба у демократичному доступі до навчання, що й визначило кількісне зростання студентів-заочників у Великій Британії.

Виникнення сучасної системи заочної освіти Великої Британії відбувалося під впливом певних зовнішніх факторів, а саме: значних інтеграційних процесів у Європі другої половини ХХ ст., тенденцій до створення єдиного простору; підняття статусу заочної форми навчання через оновлення змісту педагогічної підготовки вчителів ІМ з точки зору формування європейської єдності; своєрідних особливостей, пов'язаних із специфікою навчальної дисципліни, її місцем у навчальній програмі, ставленням у суспільстві до володіння іноземними мовами; швидкого розвитку комп'ютерної техніки, що, у свою чергу, сприяло інтенсифікації навчання ІМ із використанням новітньої технології і нових дидактичних можливостей [1].

У Великій Британії наприкінці ХХ століття (як свідчить аналіз документів і джерел з Інтернету [1-5]), коли там розпочали готувати вчителів ІМ заочно, не існувало чіткої державної політики щодо цієї галузі, але формування і розвиток такої відбувалися досить інтенсивно з допомогою:

- визначення мети, завдань, характеру навчання ІМ на кожному освітньому рівні;
- практичного спрямування викладання ІМ, свободи вибору мови;
- пошуку ефективних методів і форм, технологій і засобів навчання ІМ;
- введення і розширення комбінованих курсів навчання ІМ на здобуття ступеня [3].

Із кінця 70-х років ХХ століття найбільші зусилля в галузі зміни мовної ситуації у Великій Британії і в галузі навчання іноземних мов докладались на рівні розроблення освітніх навчальних програм. Запроваджувалась низка ініціатив із метою подолання браку спеціалістів у британській економіці, які володіють сучасними іноземними мовами. Нові межі навчальної програми, статус предмету „іноземна мова” серед базових освітніх дисциплін означали нове ставлення і нові вимоги до професійних показників учителя мови. Від учителів тепер вимагалось бути готовими працювати з широким колом навчальних текстів, тем, аудиторій, що були визначені в Національному навчальному плані [1].

Впровадження Національного навчального плану з новою силою висунуло проблему нестачі вчителів. Уряд почав проводити політику збільшення шляхів залучення до професії вчителя, особливо з предметів, із яких проблема нестачі стояла особливо гостро. Серед них були й іноземні мови, тому й потрібно було змінювати існуючу освітню ситуацію.

Так, низка університетів (технологічні університети в кінці 60-х–на початку 70-х років) запровадили програми вивчення європейських мов, які були пов'язані за своїм змістом зі соціальними, політичними, економічними, бізнесовими аспектами країн, мови яких вивчалися, вимагаючи високих стандартів лінгвістичної підготовки у відповідних галузях і пропонуючи робочі місця за кордоном поряд із наданням можливості навчання у цих країнах. Наприклад, у Гринвіцькому університеті та Бекінгемському коледжі вищої освіти були запроваджені програми післядипломного навчання з іноземних мов [5].

Навчання предмету „іноземна мова” відрізняється від будь-якої іншої дисципліни навчального плану особливим чином. Ідеальною метою знання мовою є оволодіння нею на такому рівні, на якому нею спілкуються її носії, чого майже неможливо або дуже важко досягти. Та незважаючи на ці фактори, у 1988 році у Великій Британії Освітнім актом вперше було запро-

ваджено предмет „Іноземна мова” як один із базових предметів до досягнення школярами 16-річного віку [3].

Утворення Європейського Союзу зробило професію вчителя іноземної мови однією з нагальних у наш час. Це пов'язано з необхідністю розв'язання численних проблем, що виникають у зв'язку з європейською багатомовністю та різноманітністю культур [2].

Нині іноземні мови – одна із пріоритетних галузей освіти на усьому європейському континенті. Концепція нової Європи – Європи без кордонів, у якій значно розширюються сфери міжнародного співробітництва, потребує акцентування проблеми навчання ІМ. Адже їх знання відкриває шлях до європейської інтеграції, та є необхідним засобом забезпечення європейської стабільності [2].

Наразі у Великій Британії у школі більше немає вчителів, які не провели б частину свого навчання за кордоном. Згідно з правилами програм підготовки вчителів ІМ майже всі вчителі мови проходять стажування впродовж 4-12 тижнів. Таким чином, вони володіють і можуть поділитися своїм досвідом, якого не мають інші вчителі, і зробити країну більш відкритою, наблизити учнів до інших європейських країн [1].

У країні ставиться завдання професійної перепідготовки викладачів із ІМ без відриву від роботи, що має ще назву „гнучкої” підготовки (*flexible training*). Враховуючи індивідуальні інтереси та обставини, вона дозволяє поєднувати денну та заочну форми, а при необхідності – й дистанційне навчання. Зазначені варіанти здобуття професії вчителя запроваджені з метою залучення до педагогічної діяльності кваліфікованих, досвідчених працівників із різних галузей, а також талановитих молодих та зрілих за віком людей, які працюють і працюватимуть у британській школі ХХ століття. Крім того, гнучкість підготовки, яка полягає в можливості поєднувати різні форми навчання – денну, заочну, дистанційну створює сприятливі умови здобуття педагогічної освіти людям, у яких певні сімейні чи матеріальні умови не дозволяють це зробити традиційним шляхом [4].

Функціональна спрямованість цього процесу пов'язана з добором автентичного навчального матеріалу та його тематичною організацією: викладач вказує на відмінні ознаки мовної одиниці, демонструє способи її використання у мовленні та вводить у систему вправ, яка спрямована на формування відповідної мовленнєвої навички. У Великій Британії окреслилася тенденція до переходу від фронтальних і групових форм та методів навчання до індивідуально-групових: тьюторським заняттям, роботи з невеликими групами (3-6 чоловік), творчих семінарів, стажування за кордоном, рольові ігри, диспути, самостійна робота. [5].

У співробітництві з викладачами студенти складають портфоліо (120 кредитів – умовних одиниць виміру „вартості” якоїсь складової навчальної програми чи окремої дисципліни, виконаної студентом під час навчання). Ті, хто навчається, повинні виконати 60 з цих кредитів по індивідуальному плану. Принаймні один курс включає написання дисертації. Усі курси оцінюються. Письмових іспитів не існує [5].

Основними видами занять у системі ЗО вчителів ІМ Великої Британії залишаються лекції, семінари, тьюторіали. Доцільно зауважити залучення комп'ютерних технологій навчання у сучасних закладах ЗО, з їх допомогою яких студенти можуть скористуватися для виконання необхідних завдань за відсутності викладача або власної можливості перебування на заняттях, їх пересилки по електронній пошті у навчальний центр закладу. Наприклад, як це пропонується у відомому Кінгс коледжі, де студенти-заочники мають доступ до фахової бібліотеки, мовних лабораторій, чотирьох комп'ютерних класів з доступом до системи Інтернет, до баз інших бібліотек та набору відповідних навчальних компакт-дисків. Для студентів у доступі є індивідуальна тьюторська допомога, семінари тощо [6].

Студенти прикріплюються до тьютора, який працює з 5-6-а студентами, інколи – з 20-25-а, відповідаючи на їхні запитання. Для стимулювання хороших стосунків між тьюторами та студентами деякі заочні навчальні заклади розсилають останнім короткі біографічні дані тьютора (одна сторінка) та рекомендують повідомити йому свої дані. Це сприяє кращому

взаєморозумінню сторін, стимулює шанобливе ставлення між ними, що призводить процес ЗО до інтенсифікації.

Робота тьюторів спрямовується і координується відповідними підрозділами заочного навчального закладу, що забезпечують тьютора необхідним робочим комплектом інформаційних матеріалів, бланками звітності, списками закріплених за ними студентів, а також організують роботу із підвищення кваліфікації тьюторів. Тьюторська система забезпечує формування світогляду, необхідних професійних та особистісних якостей майбутнього учителя ІМ, навчає методиці самостійної роботи [5].

В англійських вищих навчальних закладах термін навчання у системі вищої освіти складає в загальному від трьох до шести років. Іноді, прослухавши курс в одному ВНЗ, студенти складають екзамен на бакалавра в іншому.

Навчальні заклади не мають єдиного навчального плану. Як правило, до нього входять: курс із основного предмета, професійний курс, педагогічний курс та стажування за кордоном. Особлива увага приділяється тим предметам, які викладатиме студент у майбутньому (25% всього часу), 40% – на предмети професійного курсу: іноземні мови, суспільствознавство, економіка та політика країн, мови яких вивчаються. Решта часу йде на дисципліни педагогічного курсу: педагогіки, педагогічної соціології, історії педагогіки, порівняльної педагогіки, методики навчання [5].

Підготовка вчителів ІМ в умовах освіти без відриву від професійної діяльності у Великій Британії, на наш погляд, більшою мірою, ніж для інших форм навчання, орієнтується на усвідомлення студентами успішності виконання ними навчальної діяльності, а, звідси, успіху в оволодінні ІМ, що є наразі головним завданням оптимізації процесу навчання у цій країні.

Зміни ринкових орієнтирів в освіті висунули пріоритетність формування професійних навичок учителів. Із цієї точки зору розглядалася доцільність навчання іноземних мов у Великій Британії. У підготовці вчителів ІМ виокремилися тенденції оновлення змісту заочної підготовки, її пріоритетність й розширення, усвідомлення й аналіз майбутніми і працюючими вчителями власного педагогічного досвіду.

На нашу думку, за умови ефективної організації, у майбутньому саме ЗО не лише конкуруватиме з традиційним університетом, а й в деяких випадках випереджатиме його.

Так, поданий аналіз дозволив визначити провідні чинники виникнення британської ЗО вчителів ІМ:

- зміна політичних і соціальних пріоритетів, що вплинули на поширення ЗО;
- збільшення масовості студентів ЗО;
- доповнення ЗО дистанційними інформаційними засобами;
- модернізація змісту, форми і методів ЗО у підготовці вчителів іноземних мов згідно з рекомендаціями Ради Європи;
- створення ефективної організації ЗО у межах безперервної освіти.

Заочна система освіти вчителів ІМ допоможе особистості розвиватися впродовж усього життя людини, а не короткого проміжку часу, заохочуючи поліваріантність мислення, стимулюючи безперервний професійний розвиток і творчу діяльність. У перспективі заочна форма освіти повинна стати постійним супутником людини, необхідною умовою її всебічного і гармонійного просування, що сприятиме появі нових досліджень, пов'язаних із цією проблемою.

Список використаних джерел

1. Андреева Г.А. Модернизация системы высшего педагогического образования в Англии (70-е – 90-е годы XX века): Монография / Андреева Г.А. – М.: ИТОП РАО, 2002. – 227 с.
2. Корсак К.В. Заочна і дистанційна освіта: історичні аспекти / Корсак К.В. // Дайджест-школа-парк. – 2001. – №3/4. – С. 91-96.

3. Кузнецова О.Ю. Сучасні дослідження теорії навчання іноземної мови і Великій Британії / Кузнецова О.Ю. // Теоретичні питання освіти та виховання: Зб. наук. праць. Вип.9. – К., 2000. – С.50-53.
4. Разумова О.Б. Организация, формы и методы обучения учителей без отрыва от профессиональной деятельности в Великобритании / О.Б. Разумова, П.Н. Османова // Проблемы высшей школы за рубежом: Межвузов. сб. науч. тр. М.: МГЗПИ, 1990. – С. 8-12.
5. Підготовка вчителів іноземних мов у Великій Британії. – Режим доступу: <http://www.europa-pages.com>.
6. Освіта Великої Британії – Режим доступу: http://www.hefce.ac.uk/pubs/hefce/2002/02_36.htm

The article deals with the settling factors of the foreign language vocational teacher training in the part-time educational system of Great Britain. Its advantages and prospects are derived.

Key words: *part-time educational system of Great Britain, foreign languages, factors, modern changes, settling.*

УДК 378.5.091.33:821.161.2.09

Петрович О. Б.

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В МЕТОДИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ Н. Й. ВОЛОШИНОЇ

У статті розглянуто основні теоретичні положення та практичні рекомендації відомого українського вченого-методиста, члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Н. Й. Волошиної з питань організації та проведення позакласної роботи з української літератури.

Ключові слова: *Ніла Волошина, літературна освіта, позакласна робота, принципи організації позакласної роботи, форми позакласної роботи, літературно-творчі здібності учнів.*

Праці професора Ніли Йосипівни Волошиної часто аналізуються й цитуються вченими-методистами та вчителями-словесниками з різноманітних проблем шкільної літературної освіти, серед яких важливе місце посідає питання організації позакласної роботи з української літератури.

Оцінка значення та впливу методичної концепції Н. Волошиної на вирішення низки проблемних аспектів літературної освіти знайшло відображення в окремих дослідженнях вітчизняних науковців (Л. Базиль, Н. Білоус, Л. Бондаренко, А. Градовського, Н. Диги, Т. Дятленко, С. Жили, О. Куцевол, А. Лісовського, Н. Логвіненко, Л. Овдійчук, С. Пультера, О. Семенов, А. Ситченка, Г. Токмань, В. Шуляра та ін.). Проте досі не було спеціальної студії, де б оцінювались основні вектори організації позакласної роботи в науково-методичній інтерпретації цього вченого. Такий стан детермінував **мету нашої статті:** розкрити погляди професора Н. Волошиної на проектування позакласної роботи в контексті шкільної літературної освіти.

У навчально-методичному посібнику «**Наукові основи методики літератури**», редактором якого була Н. Волошина, проаналізовано генезу проблеми позакласної роботи в науковій рецепції відомих методистів. Також зазначено, що напрацьований досвід учителів-новаторів у застосуванні її інноваційних форм може бути ефективно застосований при конструюванні цього виду професійної діяльності вчителя-словесника в сучасній літературній освіті.